

1. Legyen $A \in \mathbb{R}^{2 \times 2}$ az origó körüli $+45^\circ$ -os forgatás, B pedig az x tengely irányú kétszeres nyújtás standard mátrixa. Határozzuk meg a két mátrix és a BA szorzatmátrix 1-, 2- és ∞ -normáját geometriai és algebrai módszerrel is!

Megoldás: Az 1-normához tartozó „egységkör” az $(1, 0), (0, 1), (-1, 0), (0, -1)$ csúcsú négyzet, amelyet az A vízszintes-függőleges oldalú négyzetbe forgat, és az ezt tartalmazó legkisebb, origó körüli „kör” csúcsai $(\sqrt{2}, 0), (0, \sqrt{2}), (-\sqrt{2}, 0), (0, -\sqrt{2})$. tehát az eredetinek $\sqrt{2}$ -szerese, így $\|A\|_1 = \sqrt{2}$. Az x irányú kétszeres nyújtás pedig $(2, 0), (0, 1), (-2, 0), (0, -1)$ csúcsú rombuszba képezi az „egységkört”, és az 2 sugarú origó középpontú „kör”-be fér bele, így $\|B\|_1 = 2$.

A ∞ -normához tartozó „egységkör” az $(1, 1), (-1, 1), (-1, -1), (1, -1)$ csúcsú négyzet, az elforgatottjának a csúcsai $(\sqrt{2}, 0), (0, \sqrt{2}), (-\sqrt{2}, 0), (0, -\sqrt{2})$, és ez az eredetinek $\sqrt{2}$ -szeresébe fér bele, tehát $\|A\|_\infty = \sqrt{2}$. Az x irányú kétszeres nyújtás ezt az „egységkört” $(2, 1), (-2, 1), (-2, -1), (2, -1)$ csúcsú téglalapba viszi, ami az eredeti négyzet kétszeres nagyítottjába fér bele, tehát $\|B\|_\infty = 2$. Végül az euklideszi egységkört a forgatás önmagába viszi, így $\|A\|_2 = 1$, a nyújtás pedig olyan ellipszisbe viszi, ami 2 sugarú körbe fér bele, így $\|B\|_2 = 2$.

Mátrixosan: $A = \frac{1}{\sqrt{2}} \begin{bmatrix} 1 & -1 \\ 1 & 1 \end{bmatrix}$ és $B = \begin{bmatrix} 2 & 0 \\ 0 & 1 \end{bmatrix}$. Közvetlenül leolvasható, hogy $\|A\|_1 = \|A\|_\infty = \sqrt{2}$, $\|B\|_1 = \|B\|_\infty = 2$, s mivel $A^*A = I$, és $B^*B = \text{diag}(4, 1)$, a 2-normájuk, azaz a legnagyobb szinguláris értékük $\|A\|_2 = 1$ és $\|B\|_2 = 2$.

2. Határozzuk meg az alábbi mátrixok Frobenius-normáját, 1-, 2- és ∞ -normáját és spektrálsugarát!

$$A = \begin{bmatrix} 1 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 1 \\ 0 & 0 & 0 \end{bmatrix}, \quad B = \begin{bmatrix} 1 & 1 \\ -1 & 1 \end{bmatrix}$$

Megoldás: $\|A\|_F = \sqrt{4} = 2$, $\|A\|_1 = \max\{1, 2, 1\} = 2$, $\|A\|_\infty = \max\{2, 2, 0\} = 2$, $\rho(A) = 1$, és $A^*A = \begin{bmatrix} 1 & 1 & 0 \\ 1 & 2 & 1 \\ 0 & 1 & 1 \end{bmatrix}$, aminek a karakterisztikus polinomja $-x^3 + 4x^2 - 3x = -x(x-1)(x-3)$, így $\|A\|_2 = \sigma_1 = \sqrt{3}$.

$\|B\|_F = \sqrt{4} = 2$, $\|B\|_1 = \max\{2, 2\} = 2$, $\|B\|_\infty = \max\{2, 2\} = 2$, $k_B(x) = (x^2 - 2x + 2)$, B sajátértékei $1 \pm i$, és $\rho(B) = \sqrt{2}$. Végül $B^*B = \begin{bmatrix} 2 & 0 \\ 0 & 2 \end{bmatrix}$, tehát B szinguláris értékei $\sqrt{2}, \sqrt{2}$, és így $\|B\|_2 = \sqrt{2}$.

3. Mutassuk meg, hogy egy $A \in \mathbb{C}^{n \times n}$ mátrix spektrálsugara legföljebb akkora, mint bármely indukált mátrixnorma szerinti normája, képlettel:

$$\rho(A) \leq \|A\|,$$

speciálisan legföljebb akkora, mint a 2-normája!

Megoldás: Legyen $\mathbf{v}$ a maximális abszolút értékű λ sajátértékhez tartozó sajátvektor. Ekkor $\|A\mathbf{v}\| = \|\lambda\mathbf{v}\| = |\lambda|\|\mathbf{v}\| = \rho(A)\|\mathbf{v}\|$, tehát $\|A\| \geq \frac{\|A\mathbf{v}\|}{\|\mathbf{v}\|} = \rho(A)$.

4. Mutassuk meg, hogy ha A normális mátrix, akkor a 2-normája egyenlő a spektrálsugarával!

Megoldás: Legyen A normális mátrix, és $|\lambda_1| \geq |\lambda_2| \geq \dots \geq |\lambda_n|$ a sajátértékek abszolút értékei. Ekkor van olyan V unitér mátrix, amellyel $V^{-1}AV = D = \text{diag}(\lambda_1, \dots, \lambda_n)$.

Vegyük az $U = \text{diag}(\varepsilon_1, \dots, \varepsilon_n)$ unitér mátrixot, amelyre $\varepsilon_i = \begin{cases} \frac{\lambda_i}{|\lambda_i|}, & \text{ha } \lambda_i \neq 0 \\ 1, & \text{ha } \lambda_i = 0. \end{cases}$

Ekkor $A = VDV^* = (VU)\text{diag}(|\lambda_1|, \dots, |\lambda_n|)V^*$ SVD felbontás, mert VU és V unitér, és a középső diagonális mátrix átlós elemei nemnegatív valós számok fogyó sorrendben. Így $\|A\|_2 = \sigma_1 = |\lambda_1|$.

5. Adjuk meg az $\begin{bmatrix} 5 & 2 \\ 2 & 2 \end{bmatrix}$ mátrix legjobb 1 rangú közelítését a Frobenius-, 2-, 1- és ∞ -norma szerint! (Az első kettőnél használjuk az Eckart–Young-tételt!.)

Megoldás: A Frobenius- és 2-normában való közelítéshez számítsuk ki az $A = \begin{bmatrix} 5 & 2 \\ 2 & 2 \end{bmatrix}$ mátrix SVD felbontását.

$A^*A = \begin{bmatrix} 29 & 14 \\ 14 & 8 \end{bmatrix}$, és $k_{A^*A}(x) = x^2 - 37x + 36 = (x - 36)(x - 1)$.

A^*A ortonormált saját párijai $(36, \frac{1}{\sqrt{5}}(2, 1))$ és $(1, \frac{1}{\sqrt{5}}(-1, 2))$. Ebből

$$V = \frac{1}{\sqrt{5}} \begin{bmatrix} 2 & -1 \\ 1 & 2 \end{bmatrix}, \quad AV = \frac{1}{\sqrt{5}} \begin{bmatrix} 12 & -1 \\ 6 & 2 \end{bmatrix}, \quad U = \frac{1}{\sqrt{5}} \begin{bmatrix} 2 & -1 \\ 1 & 2 \end{bmatrix}, \quad \Sigma = \begin{bmatrix} 6 & 0 \\ 0 & 1 \end{bmatrix}$$

Ebből $A = U\Sigma V^*$, és $A^{(1)} = \frac{1}{\sqrt{5}} \begin{bmatrix} 2 \\ 1 \end{bmatrix} [6] \frac{1}{\sqrt{5}} [2 \quad 1] = \begin{bmatrix} 24/5 & 12/5 \\ 12/5 & 6/5 \end{bmatrix}$.

A közelítés hibája Frobenius- és 2-normában is 1.

Az 1-norma és a ∞ -norma közül elég a ∞ -normára megoldani a feladatot, ugyanis a mátrix szimmetrikus, ezért a ∞ -normabeli legjobb közelítés transzponáltja adja az 1-normabeli legjobb közelítést.

1 hibájú közelítést könnyű találni: $\begin{bmatrix} 4 & 2 \\ 2 & 1 \end{bmatrix}$, tehát csak azt kell megnézni, hogy van-e ennél jobb. Mivel minden számot legfőljebb 1-gyel változtathatunk, a számok pozitívak maradnak, és a felső sorban az első elem marad a nagyobb. Tehát ahhoz, hogy a rang 1 legyen, azaz a B közelítő mátrixban $b_{11}/b_{12} = b_{21}/b_{22}$ legyen, az alsó arányt növelni kell, a felsőt viszont csökkenteni, mivel $|x| + |y| < 1$ -re

$$\frac{2+x}{2+y} \leq \frac{2+|x|}{2-|y|} = 1 + \frac{|x|+|y|}{2-|y|} < 2.$$

Az alsó arány növelése során gazdaságosabb csak a második elemet csökkenteni, ugyanis $x \neq 0$ -ra

$$\frac{2+x}{2+y} \leq \frac{2+|x|}{2-|y|} < \frac{2}{2-|x|-|y|},$$

mert $4 - |x|^2 - 2|y| - |x||y| < 4 - 2|y|$, tehát az $f(x) = \frac{2}{2-z}$ monoton növekvő függvény ($[0, 1)$ -en) valamely $z < |x| + |y|$ -ra veszi föl ugyanezt a $\frac{2+x}{2+y}$ arányt.

Ugyanígy érdemes az első sort is csak a második elemben változtatni. Itt az arányt csökkenteni kell, és $x \neq 0$ -ra

$$\frac{5+x}{2+y} \geq \frac{5-|x|}{2+|y|} > \frac{5}{2+|y|+|x|},$$

ugyanis $3|x| - |x||y| - |x|^2 > 0$, mert a feltevés szerint $3 > 1 > |x| + |y|$. Tehát az $\frac{5}{2+z}$ monoton fogyó függvény a $[0, 1)$ -en valamely $z < |x| + |y|$ -re veszi föl ugyanazt az $\frac{5+x}{2+y}$ arányt.

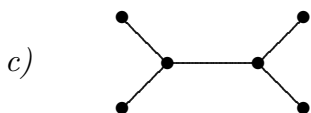
Végül azt kell megnéznünk, hogy $0 \leq x, y \leq 1$ -re mi az x és y maximumának minimuma az $\frac{5}{2+x} = \frac{2}{2-y}$, azaz $2x+5y=6$ feltétel mellett. Ezt a minimumot $y=x$ esetén érjük el, így $x=y=\frac{6}{7}$. Tehát ∞ -normában a legjobban közelítő ≤ 1 rangú mátrix $\begin{bmatrix} 5 & 20/7 \\ 2 & 8/7 \end{bmatrix}$, a közelítés hibája pedig $6/7$.

6. Bizonyítsuk be, hogy egy d -reguláris egyszerű irányítatlan gráf szomszédsági mátrixának spektrálsugara és 1-, 2 és ∞ -normája is d .

Megoldás: Minden sorösszeg és oszlopösszeg d , így az 1- és ∞ -norma is d . A 4. feladat szerint emiatt a spektrálsugár legfőljebb d , másrészt a csupa-1 vektor sajátvektor d sajátértékkel, így a spektrálsugár is d . Végül, mivel a mátrix szimmetrikus, így normális is, a spektrálsugara megegyezik a 2-normájával, tehát az utóbbi is d .

7. Mi a spektruma az alábbi gráfoknak? Az a) és b) feladatbeli gráfra keressük meg a sajátvektorokat is!

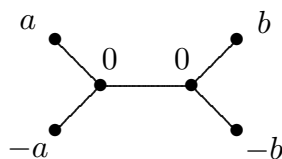
- a) 3, illetve 4 szögpontú teljes gráf
b) 4 hosszú kör

Megoldás: a) Általánosan is könnyű megadni a K_n teljes gráf spektrumát. Ugyanis a gráf szomszédsági mátrixa $J - I$, ahol J a csupa-1 mátrix. Tudjuk, hogy J -nek a 0 $(n-1)$ -szeres sajátértéke (mivel $r(J) = 1$), és még az n egy sajátérték, tehát K_n sajátértékei: -1 $(n-1)$ -szeresen, és $n-1$ (1) -szeresen). Speciálisan $n=3$ -ra $-1, -1, 2$, és $n=4$ -re $-1, -1, -1, 3$. A K_n $(n-1)$ -hez tartozó sajátvektora az $(1, 1, \dots, 1)$ vektor (és skalárszorosai). A -1 -hez tartozó sajátalteret kigenerálják az $(1, -1, 0, \dots, 0)$, $(0, 1, -1, 0, \dots, 0)$, $\dots$, $(0, \dots, 0, 1, -1)$ vektorok (a 0-kban $1 + (-1) + 0 + \dots + 0 = 0$ a szomszédok értékeinek összege, az 1 értékű csúcsban -1 , a -1 értékűben pedig 1).

- b) Mivel minden csúcs két szomszédja két átellenes (egy átló két végpontján levő) csúcs, 0-hoz csak az a vektor lehet sajátvektor, ahol az átellenes csúcsok értéke egymás negatívja, azaz (a négyszögön körbejárva) az $(a, b, -a, -b)$ alakú vektorok. Ezek egy 2-dimenziós sajátalteret generálnak. Mivel a gráf 2-reguláris, spektrálsugara 2, és ehhez tartozó sajátvektor $(1, 1, 1, 1)$, továbbá mivel páros gráf (vagy mert a mátrixának a nyoma 0), a -2 is sajátérték, ehhez tartozik az $(1, -1, 1, -1)$ vektor. A spektrum ezek szerint $0, 0, 2, -2$.

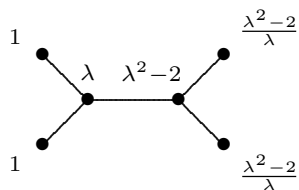
- c) Írjuk fel a gráfra, hogy a $\lambda = 0$ és a $\lambda \neq 0$ sajátértékekhez milyen sajátvektor tartozhat. $\lambda = 0$ esetén a két középső csúcsban 0-nak kell lennie, mert a leveleken a szomszédok értékeinek összege 0. A középső csúcsokban is 0 kell, hogy legyen a szomszédok értékeinek összege, ezért az egy oldalon levő két csúcson az értékek egymás negatívjai.

Tehát a 0-hoz tartozó sajátalter 2-dimenziós, és az $(1, -1, 0, 0, 0, 0)$ és $(0, 0, 0, 0, 1, -1)$ vektorok generálják.

Most tekintsünk egy $\lambda \neq 0$ sajátértéket. Ha valamelyik levélen 0 lenne, akkor könnyen látható, hogy minden csúcsban 0 állna, tehát nem kapnánk sajátvektort. Így feltehető,

hogy az egyik levélen 1 áll. Ekkor a szomszédján λ , annak a másik levelén is 1, a másik középsőn $\lambda^2 - 2$, végül a maradék két levélen $\frac{\lambda^2 - 2}{\lambda}$.

A jobb oldali középső csúcs miatt $\lambda^3 - 2\lambda = \lambda + 2 \cdot \frac{\lambda^2 - 2}{\lambda}$, azaz $\lambda^4 - 5\lambda^2 + 4 = 0$, amiből a másik négy sajátérték $\pm 1, \pm 2$. (A sajátvektorok is könnyen leolvashatók, ha az ábrán behelyettesítjük λ -ba a konkrét értékeket).